

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича про дисертацію та автореферат Апшая Федора Васильовича «Формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво»» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Глобальна інформатизація українського суспільства, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО). Зміни, що відбуваються в освіті та культурі спричинили якісно нові вимоги до підготовки фахівців, оскільки успішна професійна кар'єра неможлива без готовності оволодіти новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), адаптуватися до сучасних умов праці та вирішувати на високому рівні професійні завдання. Саме тому основним завданням сучасних ЗВО є розвиток професійних компетентностей майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво», які є однією з ознак їх високого професіоналізму.

В контексті означеного заслуговує на увагу дослідження Ф. В. Апшая, мета якого – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити дієвість моделі формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» у закладах вищої освіти.

Важливо відзначити, що дисертація є складовою комплексного наукового дослідження кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету «Удосконалення підготовки майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності» (державний реєстраційний номер 0115U004523).

Дисертант методологічно грамотно формулює суперечності серед яких найважливішою, на нашу думку, є суперечність між потребою підвищення рівня цифрової грамотності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» і рівнем залучення ІКТ, потрібним для виконання їхніх професійних завдань. Позитивним є те, що дисертаційне дослідження було спрямоване на усунення визначених суперечностей і це підвищило практичне значення роботи.

Доречно зазначити, що Ф. В. Апшаєм правильно визначені мета, об'єкт, предмет дослідження, а це дозволило йому окреслити реальні завдання і їх виконати, про що свідчать результати формувального етапу педагогічного експерименту, які є достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів

Цінним у дисертаційній роботі Ф. В. Апшяя, з нашої точки зору, є те, що автором вперше: розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» у закладах вищої освіти; обґрунтовано педагогічні умови формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» в закладах вищої освіти (мотивація студентів до підвищення рівня сформованості ІКТ-компетентності; саморефлексія й об'єктивне оцінювання рівня сформованості ІКТ-компетентності; навчально-методичне забезпечення освітнього процесу (його розроблення й оновлення на засадах компетентнісного підходу); інформатизація освітнього процесу; практична спрямованість поставлених завдань на майбутню професійну діяльність); визначено критерії, показники та рівні сформованості ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво»; уточнено поняття дослідження «інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього фахівця в галузі «Культура і мистецтво»; удосконалено навчально-методичне забезпечення формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво».

Це дало дисертанту вагомий підстави стверджувати, що експериментальна методична система формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» з дотриманням визначених організаційно-педагогічних умов має повністю реалізовувати свою випереджувальну функцію, тому в освітньому процесі потрібно формувати ІКТ-компетентність зазначених фахівців на основі інноваційних технологій навчання.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота Ф. В. Апшяя виконана на достатньому фактичному матеріалі: в дослідженні взяли участь 402 майбутні фахівці галузі «Культура і мистецтво» (з них у контрольних групах – 205 осіб, в експериментальних – 197 осіб). Достовірність висновків і результатів, що отримані дисертантом роботи, ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки

дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, зазначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, розкрито теоретико-методологічні засади й методи, вказано наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, наведено дані про апробацію й упровадження результатів дослідження, публікації автора та зміст дисертаційної роботи. Звертає на себе увагу логічно виправдана структура та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи Ф. В. Апшая, яка в повній мірі відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» в закладах вищої освіти»** – обґрунтовано зміни в освіті, культурі, технологіях і соціальних зв'язках, які є детермінантами якісного оновлення вимог до підготовки фахівців галузі «Культура і мистецтво», зважаючи на те, що успішна професійна кар'єра апріорі передбачає оперування сучасними ІКТ і виконання нових професійних завдань із їхнім використанням.

Для уточнення сутності ключового поняття дослідження «інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього фахівця в галузі «Культура і мистецтво» дисертантом визначено генезис поняття «компетентність».

Здобувачем проаналізовано державні стандарти освіти спеціальностей галузі «Культура і мистецтво» й укладено переліки загальних, спеціальних (фахових) компетентностей і програмних результатів навчання. Це стало підґрунтям стверджувати, що найбільш розповсюдженими та вживаними є: здатність (навички) використання інформаційних і комунікаційних технологій та здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

Здійснений аналіз слугував підставою для констатації важливості вміння планувати та реалізовувати мистецькі дослідження і проекти із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій, а також уміння презентувати результати власних наукових досліджень і проектів на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти.

У другому розділі – **«Методичні засади формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і**

мистецтво» – обґрунтовано методичну систему формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво», яка повинна забезпечувати підготовку до практичного використання інформаційно-комунікаційних технологій у їхній професійній діяльності, здатність і готовність до постійної самоосвіти й самовдосконалення, а також можливість формування ІКТ-компетентності.

Здобувачем ретельно обґрунтовано особливості формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво». Це дозволило йому виокремити методи навчання, що найбільш ефективно впливають на формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво»: пояснювально-ілюстративні; репродуктивні; проблемний виклад навчального матеріалу; частково-пошукові; дослідницькі й організаційні форми проведення занять: колективна, парна або групова діяльність із використання ІКТ у комп'ютерному класі, предметному кабінеті за наявності мультимедійного обладнання; on-line заняття; віртуальна екскурсія; Інтернет-проект; індивідуальна діяльність студентів із використанням ІКТ (дистанційне навчання; використання on-line конференцій, форумів, чатів).

На підставі аналізу державних стандартів дисертант переконливо доводить, що сучасний фахівець галузі «Культура і мистецтво» повинен вільно орієнтуватися в інформаційному освітньому середовищі, послуговуватися технологічними й інформаційно-комунікаційними прийомами професійної діяльності та навичками їхнього застосування для виконання практичних завдань, уміти оперувати для цього відповідними до завдань програмними засобами.

Підкреслимо наукову цінність авторської методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво», яка складається з цільового, аналітико-діагностувального, змістово-операційного, результативно-оцінювального блоків. Заслуговує схвалення і те, що реалізація методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» передбачала розроблення програми та навчально-методичних контентів дисциплін «Інформаційно-комунікаційні технології» та «Комп'ютерні інформаційні технології в освіті і науці», які внесено до навчальних планів закладів вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців усіх мистецьких спеціальностей.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності впровадження методичної системи формування інформаційно-

комунікаційної компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» – схарактеризовано організацію та проведення педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності авторської методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво».

Впровадження запропонованої методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» в освітній процес, як доведено в дисертації, підвищило ефективність навчання. Достовірність висновків і ефективність запропонованої методики організації формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» підтверджується проведенням педагогічним експериментом, ґрунтовним, якісним і кількісним аналізом отриманих результатів.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Вивчення значного масиву джерел філософської та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 211 найменувань, з яких 17 іноземними мовами) дало Ф. В. Апшаю підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів

Привертає увагу своєю обґрунтованістю система проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість здобувачу дисертаційного дослідження обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний експерименти чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (критерій Пірсона χ^2).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 235 сторінок, основний текст викладено на 160 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає в розробленні та упровадженні в освітній процес закладів вищої освіти навчально-методичних матеріалів, авторських програм навчальних дисциплін «Інформаційно-комунікаційні технології», «Комп'ютерні інформаційні технології в освіті і науці»; методичних рекомендацій щодо застосування ІКТ майбутніми фахівцями галузі «Культура і мистецтво»; дистанційних курсів для підготовки майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво», що забезпечує навчально-методичну підтримку здійснення освітнього процесу засобами ІКТ.

Матеріали дослідження знайдуть в освітньому процесі закладів вищої та передвищої освіти, у неформальній та інформальній освіті здобувачів освіти.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес підготовки майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Комунального закладу вищої освіти «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, Рівненського державного гуманітарного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 10 наукових і науково-методичних публікацій, з яких 4 відображають основні результати дисертаційного дослідження (з них 1 публікація в закордонному періодичному виданні), 2 мають апробаційний характер; 4 додатково розкривають результати дисертації (серед останніх: 1 методичний посібник). Результати дослідження опубліковано у 10 наукових і науково-методичних працях.

У наукових працях повною мірою віддзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи Ф. В. Апшяя були

обговорені на міжнародних і всеукраїнських конференціях, семінарах у закладах вищої освіти, злучених до педагогічного експерименту.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Ф. В. Апшаєм дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію Федора Васильовича Апшяя вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. На нашу думку, інформацію, наведену в таблиці 1.1 доцільно подати в додатках, а в тексті дисертації більше увагу сконцентрувати на порівняльному аналізі компетентностей та програмних результатах навчання майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво».

2. У п. 2.2. «Методи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво» здобувачу варто було б навести приклади, що ілюструють застосування різних методів навчання для опанування вибраної для прикладу теми з метою кращого їх співставлення.

3. У другому розділі дисертації (п. 2.4. «Технологія реалізації моделі формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво») під час обґрунтування другої педагогічної умови реалізації авторської моделі методичної системи доцільно було б зазначити про можливість проходження тестування у відкритій системі управління навчанням Moodle, зокрема, в навчально-тренувальному режимі.

4. На наш погляд, у дисертаційному дослідженні бажано було б більше акцентувати увагу на функціональних можливостях платформи Moodle, а саме на прив'язці тестів з навчальної дисципліни до конкретної компетентності з метою її об'єктивного оцінювання.

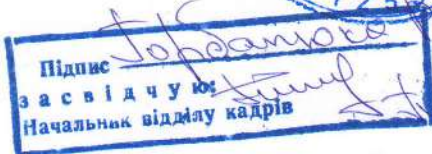
5. Вважаємо, що четверту педагогічну умову (інформатизація освітнього процесу) з огляду на тему дослідження слід би було поставити першою, адже від технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу в закладах освіти залежатимуть й інші умови та можливості для виконання завдань дослідження.

6. В авторефераті дисертаційного дослідження розкрито детально реалізацію лише першої стадії створення моделі методичної системи формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво», тоді як інші: виявлення найбільш значущих компонент системи (підсистем) та їхніх взаємозв'язків; безпосереднє проєктування кожної з компонент системи; експериментальна апробація розробленої методичної системи та її коригування залежно від проміжних результатів, згадуються дуже стисло.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Ф. В. Апшай «Формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво»» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а його автор – Федір Васильович Апшай – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент



Р. М. Горбатюк, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри машинознавства і транспорту Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка